

فصلنامه علمی - پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز

سال پنجم شماره ۱۷ بهار ۱۳۸۹

مقایسه‌ی ویژگی‌های شخصیت و راهبردهای مقابله‌ای در دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه با دانشجویان عادی

دکتر منصور بیرامی - دانشیار دانشگاه تبریز

چکیده

هدف این پژوهش، مقایسه‌ی ویژگی‌های شخصیت و راهبردهای مقابله‌ای دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه با دانشجویان عادی است. در این پژوهش که از نوع علی - مقایسه‌ای است، دو گروه از دانشجویان (دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه = ۷۶ نفر و دانشجویان عادی = ۷۶ نفر) با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند و از طریق پرسشنامه‌ی جمعیت‌شناختی، پرسشنامه‌ی شخصیتی نئو فرم کوتاه (NEO-FFI) و پرسشنامه‌ی راهبردهای مقابله‌ای لازاروس و فولکمن مورد ارزیابی قرار گرفتند. داده‌ها با استفاده از روش آماری تحلیل واریانس چندمتغیره (MANOVA) تحلیل گردید. نتایج پژوهش نشان داد که بین دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه با دانشجویان عادی، در صفات شخصیتی و راهبردهای مقابله‌ای تفاوت معنی‌دار وجود دارد، و نمرات دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی، در نورووتیسیم ($P < 0/000$) و راهبرد مقابله‌ای هیجان

مدار ($P < 0/01$) به طور معنی‌داری بالاتر از دانشجویان عادی، و در توافق پذیری ($P < 0/000$)، باوجدان بودن ($P < 0/000$)، و راهبرد مقابله‌ای مسأله‌مدار ($P < 0/02$)، پایین‌تر از دانشجویان عادی بود. یافته‌های پژوهش، شواهد تجربی برای این فرض که صفات شخصیتی، و راهبردهای مقابله‌ای می‌توانند بر رفتارهای مجرمانه در دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه مؤثر باشند، فراهم کرد.

واژگان کلیدی: صفات شخصیتی، راهبردهای مقابله‌ای، دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه.

انسان پس از درگیری‌های بی‌شمار با عوامل مختلف زندگی به تدریج می‌آموزد که چگونه خود را با محیط زیست سازگار گرداند. اگر شرایط محیطی آن طور که باید و شاید فراهم باشد، شخصیت هر فرد به طور عادی و طبیعی قوام یافته و قدرت انطباق و سازش پیدا می‌کند. اما در هر جامعه‌ای همواره افرادی پیدا می‌شوند که دارای اختلال‌های شخصیتی بوده و بدون آنکه بخواهند نمی‌توانند با هنجارهای اجتماعی سازگاری پیدا کنند (ستوده، میرزایی و پازند؛ ۱۳۸۱). جامعه‌ی دانشجویی نیز از این امر مستثنی نمی‌باشد، و هر ساله، تعدادی از دانشجویان در دانشگاه‌های مختلف کشور به دلیل ارتکاب جرائم مختلف به کمیته انضباطی دانشگاه‌ها که مرجع رسیدگی به جرائم و تخلفات دانشجویی است، ارجاع داده می‌شوند.

رفتار جنایی^۱ که با جرم و بزه مترادف است، نتیجه‌ی یک فرایند پیچیده و چندعاملی است که در برگزیده‌ی اثر متقابل بین عوامل محیطی و گرایش‌های فردی می‌باشد

1- criminal behavior

(دونلان^۱، جی^۲ و ونک^۳، ۲۰۰۲). یکی از حوزه‌های مطالعاتی رفتار جنایی، بررسی ارتباط بین جرم و ویژگی‌های شخصیت است که براساس این جهت‌گیری، رفتار جنایی به واسطه‌ی صفت شخصیتی خاص یا مجموعه‌ای از صفات شخصیتی پدیدار می‌شوند (ون دام^۴، جانسنز^۵، دبراین^۶، ۲۰۰۵). مدل سه عاملی شخصیت آیزنک^۷، یکی از اولین نظریه‌های شخصیت است که رفتار جنایی را با صفات شخصیتی مرتبط می‌داند؛ به عقیده‌ی آیزنک (۱۹۷۷؛ ۱۹۹۸) ترکیب شرایط محیطی و عوامل عصب‌شناختی و شخصیتی باعث به وجود آمدن انواع جرم می‌گردد که این فرضیه دلالت بر این دارد که برخی شخصیت‌ها بیش از برخی دیگر، مستعد ارتکاب جرم هستند (بلونینگن^۸، ۲۰۰۹). مطالعاتی که براساس مدل پنج عاملی شخصیت کوستا^۹ و مک کری^{۱۰} (۱۹۹۲) به نقل از بلونینگن، ۲۰۰۹ صورت گرفته‌اند نیز حاکی ارتباط بین صفات شخصیتی و وقوع جرائم مختلف می‌باشند. پژوهشی که جان^{۱۱} و همکاران (۱۹۹۴) براساس مدل پنج عاملی انجام دادند نشان داد که پسران ۱۲-۱۳ ساله‌ی مجرم که مرتکب جرائمی چون دزدی، استفاده از داروهای غیرمجاز و زورگیری شده بودند، در عوامل شخصیتی توافق‌پذیری، باوجدان بودن و گشودگی، نمرات پایین‌تر و در برون‌گرایی نمرات بالاتری نسبت به گروه پسران غیرمجرم کسب کرده بودند. در بررسی هون^{۱۲} (۱۹۹۶) بر روی دانش‌آموزان ۱۹-۱۶ ساله مجرم نیز مشخص شد که بین وقوع جرم با نوروتیسیم ارتباط مثبت، و با گشودگی و باوجدان بودن ارتباط منفی وجود دارد. مطالعه‌ی ون دام، جانسنز و دبراین (۲۰۰۵) نشان داد علاوه بر اینکه دانش‌آموزان مجرم در صفات توافق‌پذیری و گشودگی نسبت به دانش‌آموزان عادی در سطح پایین‌تر و در نوروتیسیم در سطح بالاتری قرار داشتند، تکرار جرم پس از رهایی از زندان نیز به طور معنی‌داری

1- Donnellan
3- Wenk
5- Janssens
7- Eysenck
9- Costa
11- John

2- Ge
4- Van Dam
6- De Bruyn
8- Blonigen
10- McCrae
12- Heaven

با سطح پایین توافق‌پذیری و گشودگی و سطح بالای نورووتیسیمز رابطه دارد. بر اساس یافته‌های ون اکن^۱، ون لیشات^۲ و شولت^۳ (۱۹۹۸) نیمرخ شخصیتی مجرمین با نمرات بسیار پایین در صفات توافق‌پذیری و باوجدان بودن، و نمرات متوسط در برون‌گرایی، گشودگی و نورووتیسیمز مشخص می‌شود.

علاوه بر ویژگی‌های شخصیت، راهبردهایی که افراد جهت مقابله با رویدادهای استرس‌زا به کار می‌برند نیز می‌توانند به عنوان عوامل برانگیزاننده تجربه هیجانات مثبت و منفی، بهزیستی ذهنی، رفتاری و هیجانی افراد را به مخاطره اندازند (پکران^۴، گوتز^۵، تیتز^۶ و پری^۷، ۲۰۰۲). مقابله کردن به تلاش‌های رفتاری و شناختی برای پیشگیری، نظم بخشیدن و فرونشاندن تنیدگی اطلاق می‌گردد (لازاروس^۸ و فولکمن^۹، ۱۹۸۴). گرچه مقابله کردن شامل فعالیت‌های زیادی می‌شود، غالب راهبردهای مقابله‌ای، منعکس‌کننده‌ی تلاش فرد برای بهبود یک موقعیت دشوار می‌باشند؛ موقعیت‌هایی همچون طراحی یک نقشه یا انجام عمل (مقابله مسأله‌مدار^{۱۰}) یا تلاش فرد برای کاهش احساسات ناخوشایند (مقابله هیجان‌مدار^{۱۱}) از قبیل گریه کردن، خیال‌پردازی و پرداختن به رفتارهای عیب‌جویانه و بالاخره در پیش گرفتن فعالیت‌هایی که هدف آنها اجتناب از موقعیت تنیدگی‌زا می‌باشد (مقابله‌ی اجتنابی^{۱۲}) (پنلی^{۱۳} و توماکا^{۱۴}، ۲۰۰۲). براساس برخی مطالعات صورت گرفته، مجرمین و همدستان آنها به طور کلی از کمبود مهارت‌های مقابله‌ای مناسب در مقابل حل مسائل و مشکلات خود رنج می‌برند. مهارت‌های مقابله‌ای مجرمین عمدتاً عبارتند از اجتناب، حل فوری مشکل با کمترین تفکر در مورد پیامد آن، و رفتارهای پرخاشگرانه (ایرانی، ۱۳۸۳؛ چاباتی، ۲۰۰۱؛

1- Van Aken

3- Scholte

5- Goetz

7- Perry

9- Folkman

11- emotional- oriented coping

13- Penley

2- Van Lishout

4- Pekrun

6- Titz

8- Lazarus

10- task- oriented coping

12- avoidance- oriented coping

14- Tomaka

به نقل از ایرانی، ۱۳۸۳؛ اسمعیلی، ۱۳۸۴؛ و ارجی، ۱۳۸۷).

با وجود اهمیت وقوع جرم در بین دانشجویان و وجود رابطه‌ی بین آن و عوامل شخصیتی، متأسفانه در کشور ما پژوهشی در این زمینه صورت نگرفته است. بنابراین با توجه به آنچه مطرح شد، پژوهش حاضر درصدد برآمد تا به مقایسه‌ی صفات شخصیتی (بر اساس مدل پنج عاملی شخصیت کوستا و مک کری) و راهبردهای مقابله‌ای (مدل لازاروس و فولکمن) دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه با دانشجویان عادی بپردازد. انجام چنین پژوهش‌هایی، علاوه بر اینکه اطلاعات ارزشمندی درباره‌ی وضعیت بهداشت روانی این دانشجویان در اختیار قرار می‌دهد، توجه سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران را به نیازهای بهداشتی دانشجویان، خصوصاً در بعد روانی، جلب می‌نماید.

روش

جامعه و نمونه‌ی آماری

طرح پژوهشی حاضر در مقوله مطالعات علی - مقایسه‌ای است و جامعه آماری آن شامل کلیه دانشجویان مشغول به تحصیل در دانشگاه تبریز در سال تحصیلی ۸۸ - ۸۷ می‌باشد که به دلیل ارتکاب به یک یا چند مورد از جرائم ذکر شده در آئین‌نامه انضباطی دانشجویان، مصوب جلسه ۳۵۸ شورای عالی انقلاب فرهنگی در مورخ ۷۴/۶/۱۴ (از قبیل: تهدید، تطمیع، توهین، ضرب و جرح، جعل، سرقت، رشوه، اختلاس، تقلب در امتحان، اخلال، وقفه یا مزاحمت در اجرای برنامه‌های دانشگاه یا خوابگاه، خسارت به اموال دانشگاه یا بیت‌المال، عضویت در گروهک‌های محارب، مفسد یا ملحد، ایجاد بلوا و آشوب در محیط دانشگاه، استعمال مواد مخدر یا شرب خمر یا قمار یا مداخله در خرید و فروش و توزیع این گونه مواد، استفاده از نوارهای ویدیویی یا صوتی یا لوحه‌های رایانه‌ای مستهجن یا مداخله در خرید و فروش، تکثیر و توزیع این گونه وسایل، داشتن رابطه‌ی نامشروع، تشکیل یا شرکت در جلسات نامشروع و ...) دارای

پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه می‌باشند، که تعداد آنها ۹۵ نفر بود. با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس جدول مورگان، ۷۶ نفر از آنان به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و مورد مطالعه قرار گرفتند. گروه دانشجویان عادی نیز شامل ۷۶ نفر بود که از بین دانشجویان دانشکده‌های مختلف دانشگاه تبریز انتخاب و با گروه دانشجویان دارای پرونده، از لحاظ متغیرهایی چون سن (۳۵ - ۱۸)، جنسیت، رشته تحصیلی، وضعیت تأهل، طبقه‌ی اقتصادی، و شاغل یا بیکار بودن هم‌تا شدند.

ابزارهای اندازه‌گیری

پرسشنامه‌ی جمعیت‌شناختی: بوسیله‌ی این پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک و سوابق افراد از قبیل جنسیت، سن، رشته تحصیلی، سابقه‌ی اعتیاد به مواد مخدر، مصرف الکل، سابقه‌ی بیماری روانی و ... تلخیص شدند.

پرسشنامه‌ی شخصیتی نئو (NEO-FFI): فرم ۶۰ سؤالی پرسشنامه‌ی شخصیتی نئو، پنج زمینه‌ی اصلی شخصیت را مورد ارزیابی قرار می‌دهد که عبارتند از: نورووتیسیزم، برون‌گرایی، گشودگی در برابر تجربه، توافق‌پذیری و باوجدان بودن (گروسی فرشی، ۱۳۸۰). این پرسشنامه در ایران توسط گروسی فرشی (۱۳۸۰) به زبان فارسی ترجمه و بر روی دانشجویان ایرانی هنجاریابی شده است و با مقیاس پنج‌گزینه‌ای لیکرت (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) پاسخ داده می‌شود. روایی محتوای این ابزار را کوستا و مک کری (۱۹۹۲) بررسی نموده، پایایی آن را برای نورووتیسیزم ۹۰٪، برون‌گرایی ۷۸٪، گشودگی ۷۶٪، توافق‌پذیری ۸۶٪ و باوجدان بودن ۹۰٪ گزارش نموده‌اند. در ایران نیز منیرپور و شوندی ضریب پایایی این مقیاس را با روش آلفای کرونباخ ۶۰٪ گزارش نموده‌اند. ضریب پایایی در پژوهش حاضر نیز با روش آلفای کرونباخ ۶۷٪ محاسبه گردید.

پرسشنامه‌ی راهبردهای مقابله‌ای لازاروس - فولکمن: این پرسشنامه توسط لازاروس و فولکمن (۱۹۸۵) تهیه شده است و شامل ۶۶ ماده است که ۸ روش مقابله‌ای

مسأله محور و هیجان محور را اندازه گیری می کند. لازاروس ثبات درونی ۰/۷۹ تا ۰/۶۶ α را برای هر یک از روش های مقابله ای گزارش کرده است. آلفای کرونباخ برای مقابله متمرکز بر هیجان ۰/۷۲ و برای مقابله متمرکز بر مسأله ۰/۷۹ است (به نقل از ارجی، ۱۳۸۷). این الگوها عبارتند از: مقابله ی رویارویی، دوری گزینی یا فاصله گیری، خویشتنداری، جستجوی حمایت های اجتماعی، مسوولیت پذیری، فرار - اجتناب، مسأله گشایی برنامه ریزی شده، و ارزیابی مجدد مثبت که این الگوهای هشتگانه به دو دسته روش های مسأله مدار (جستجوی حمایت اجتماعی، مسوولیت پذیری، مشکل گشایی برنامه ریزی شده و ارزیابی مجدد مثبت) و هیجان مدار (رویارویی، دوری گزینی، فرار - اجتناب و خویشتنداری) تقسیم شده است (بدری گرگری، ۱۳۷۴).

یافته ها

میانگین و انحراف استاندارد نمرات دو گروه در ویژگی های شخصیت در جدول شماره ۱ نشان داده شده است. مطابق این جدول میانگین نمرات دانشجویان دارای پرونده ی انضباطی در صفت شخصیتی نوروتیسیزم بیشتر از میانگین نمرات دانشجویان عادی، و در صفات توافق پذیری و باوجدان بودن، پایین تر از آنان می باشد.

جدول (۱) میانگین و انحراف استاندارد دو گروه در صفات شخصیت

گروه	دانشجویان دارای پرونده	دانشجویان عادی
صفات شخصیت	میانگین (انحراف استاندارد)	میانگین (انحراف استاندارد)
نوروتیسیزم	۳۷/۹۶ (۱۰/۲۳)	۲۹/۴۰ (۸/۹۶)
برون گرایی	۲۶/۴۴ (۶/۴۱)	۲۷/۳۶ (۶/۵۵)
گشودگی	۲۹/۵۳ (۸/۹۴)	۲۸/۸۱ (۸/۰۳)
توافق پذیری	۲۷/۰۶ (۵/۴۵)	۳۱/۶۷ (۶/۷۷)
باوجدان بودن	۲۷/۸۵ (۶/۴۶)	۳۳/۷۵ (۷/۲۱)

جهت تجزیه و تحلیل داده‌های مربوط به تفاوت بین دو گروه از دانشجویان از لحاظ ویژگی‌های شخصیتی، از روش تحلیل واریانس چندمتغیره (مانوا) بهره گرفته شد. به همین منظور برای تعیین معنی‌داری اثر گروه بر ویژگی‌های شخصیت، از آزمون لامبدای ویلکز استفاده شد که نتایج حاصل نشان داد بین دو گروه در ویژگی‌های شخصیت تفاوت معنی‌دار وجود دارد $F(۱۴۶ و ۵) = ۱۴۸۴/۲۶$ و $P < ۰/۰۰۰$ که نتایج در جدول شماره ۲ درج شده است:

جدول (۲) نتایج آزمون لامبدای ویلکز در تحلیل واریانس چندمتغیره صفات شخصیت

متغیرها	آزمون چندمتغیره	F	درجه آزادی اثر	درجه خطا	سطح معنی‌داری
گروه	لامبدای ویلکز	۱۴۸۴/۲۶	۵	۱۴۶	۰/۰۰۰

برای بررسی پیش فرض برابری واریانس‌های ویژگی‌های شخصیت در گروه‌های مورد پژوهش نیز از آزمون لون استفاده شد. نتایج آزمون لون در جدول شماره ۳ آمده است:

جدول (۳) نتایج آزمون لون جهت بررسی پیش فرض برابری واریانس‌های صفات شخصیت

صفات شخصیت	F	1df	2df	سطح معنی‌داری
نوروتیزم	۱/۵۷	۱	۱۵۰	۰/۲۱
برونگرایی	۰/۳۷	۱	۱۵۰	۰/۵۴
گشودگی	۰/۳۶	۱	۱۵۰	۰/۵۴
توافق پذیری	۲/۵۴	۱	۱۵۰	۰/۱۱
با وجدان بودن	۰/۱۹	۱	۱۵۰	۰/۶۶

نتایج جدول فوق گویای آن است که واریانس‌های صفات شخصیت در دو گروه با هم برابر بوده و با یکدیگر تفاوت معنی‌دار ندارند، که این یافته، پایایی نتایج بعدی را نشان

می‌دهد. با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون‌های لامبدای ویلکز و لون، تحلیل‌های مربوط به اثرات بین آزمودنی‌ها مورد بررسی قرار گرفت که نتایج به دست آمده در جدول شماره ۴ قابل مشاهده است:

جدول (4) نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره اثرات گروه بر صفات شخصیت

گروه	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	df	میانگین مجذورات	F	sig.
گروه دانشجویان دارای پرونده/ دانشجویمان	نوروتیسیزم	۲۷۷۹/۶۰	۱	۲۷۷۹/۶۰	۳۰/۰۳	۰/۰۰۰
دانشجویمان	برون‌گرایی	۳۲/۲۳	۱	۳۲/۱۲۳	۰/۷۶	۰/۳۸
دانشجویمان عادی	گشودگی	۱۹/۹۰	۱	۱۹/۹۰	۰/۲۷	۰/۶۰
دانشجویمان عادی	توافق پذیری	۸۰۵/۹۲	۱	۸۰۵/۹۲	۲۰/۴۵	۰/۰۰۰
باوجدان بودن	باوجدان بودن	۱۳۲۰/۴۲	۱	۱۳۲۰/۱۴۲	۲۸/۱۱	۰/۰۰۰

براساس جدول ۴، بین دو گروه دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه و دانشجویان عادی، در صفات شخصیتی نوروتیسیزم ($F=۳۰/۰۳$ و $P<۰/۰۰۰$)، توافق-پذیری ($F=۲۰/۴۵$ و $P<۰/۰۰۰$)، و باوجدان بودن ($F=۲۸/۱۱$ و $P<۰/۰۰۰$)، تفاوت معنی‌دار وجود دارد و با توجه به میانگین دو گروه در صفات شخصیتی مندرج در جدول ۱، مشخص می‌شود که گروه دانشجویان دارای پرونده، در صفت شخصیتی نوروتیسیزم، نسبت به گروه دانشجویان عادی، در سطح بالاتر، و در صفات توافق‌پذیری و باوجدان بودن در سطح پایین‌تری قرار دارند، ولی، بین دو گروه در صفات شخصیتی برون‌گرایی و گشودگی در برابر تجربه، تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد.

داده‌های جدول شماره ۵، میانگین و انحراف استاندارد دو گروه را در متغیر راهبردهای مقابله‌ای نشان می‌دهد. بر اساس اطلاعات این جدول مشخص می‌شود که میانگین نمرات دانشجویان دارای پرونده انضباطی در راهبرد مقابله‌ای هیجان‌مدار بیشتر از دانشجویان عادی، و در راهبرد مقابله‌ای مسأله‌مدار کمتر از آنان می‌باشد.

جدول (5) میانگین و انحراف استاندارد دو گروه در راهبردهای مقابله‌ای

گروه	دانشجویان دارای پرونده	دانشجویان عادی
راهبردهای مقابله‌ای	میانگین (انحراف استاندارد)	میانگین (انحراف استاندارد)
مسأله‌مدار	۴۳/۴۸ (۸/۲۴)	۴۶/۹۲ (۱۰/۵۴)
هیجان‌مدار	۵۱/۰۶ (۸/۲۵)	۴۷/۳۱ (۹/۷۰)

جهت مقایسه بین دو گروه در راهبردهای مقابله‌ای از روش تحلیل واریانس چندمتغیره استفاده شد که برای این منظور آزمون لامبدای ویلکز برای تعیین معنی‌داری اثر متغیر مستقل بر راهبردهای مقابله‌ای، و آزمون لون برای بررسی پیش‌فرض برابری واریانس‌های راهبردهای مقابله‌ای در گروه‌های مورد پژوهش استفاده شد که نتایج به دست آمده، به ترتیب در جداول ۶ و ۷ آمده است:

جدول (6) نتایج آزمون لامبدای ویلکز در تحلیل واریانس چندمتغیره راهبردهای مقابله‌ای

متغیرها	آزمون چندمتغیره	F	درجه‌ی آزادی اثر	درجه‌ی آزادی خطا	سطح معنی‌داری
گروه	لامبدای ویلکز	۲۳۶۷/۰۷	۱۶	۱۳۵	۰/۰۰۰

جدول (7) نتایج آزمون لون جهت بررسی پیش‌فرض برابری واریانس سبک‌های مقابله‌ای

راهبردهای مقابله‌ای	F	1df	2df	سطح معنی‌داری
راهبرد هیجان‌مدار	۰/۵۳	۱	۱۵۰	۰/۴۶
راهبرد مسأله‌مدار	۳/۹۱	۱	۱۵۰	۰/۱۳

نتایج آزمون لامبدای ویلکز بیانگر آن است که بین دو گروه، در راهبردهای مقابله‌ای (راهبرد هیجان‌مدار و مسأله‌مدار) با مقدار $F(۱۳۵ و ۱۶) = ۲۳۶۷/۰۷$ و $P < ۰/۰۰۰$ تفاوت معنی‌دار وجود دارد. نتایج آزمون لون نیز نشان می‌دهد که واریانس‌های راهبردهای مقابله‌ای در دو گروه با هم برابر بوده و با یکدیگر تفاوت معنی‌دار ندارند؛ با توجه به

نتایج به دست آمده از آزمون‌های لامبدای ویلکز و لون، تحلیل‌های مربوط به اثرات بین آزمودنی‌ها مورد بررسی قرار گرفت که یافته‌های حاصل، در جدول شماره ۸ آمده است:

جدول (۸) نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره اثرات گروه بر راهبردهای مقابله‌ای

F	میانگین مجذورات	میانگین مجذورات	مجموع مجذورات	متغیر وابسته	منابع تغییر
۰/۰۱	۶/۵۸	۵۳۴/۳۷	۱	۵۳۴/۳۷	هیجان‌مدار
۰/۰۲	۴/۹۹	۴۴۸/۱۶	۱	۴۴۸/۱۶	مسأله‌مدار

با توجه به اطلاعات جدول ۸، مشاهده می‌شود که بین دو گروه از دانشجویان، در راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار ($F=6/58$ و $P<0/01$) و مسأله‌مدار ($F=4/99$) و $P<0/02$ ، تفاوت معنی‌دار وجود دارد که با مراجعه به جدول ۵ و مشاهده میانگین نمرات دو گروه در متغیرهای مذکور، مشخص می‌شود که دانشجویان دارای پرونده، نسبت به دانشجویان عادی در راهبرد مقابله‌ای هیجان‌مدار، نمرات بالاتر، و در راهبرد مقابله‌ای مسأله‌مدار نمرات پایین‌تری کسب کرده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

براساس یافته‌های پژوهش حاضر، دانشجویان دارای پرونده در کمیته‌ی انضباطی دانشگاه در مقایسه با دانشجویان عادی، در صفت شخصیتی نورووتیسیم در سطح بالاتری قرار داشتند که این یافته با نتایج پژوهش‌های صورت گرفته پیشین از جمله ون دام، جانسنز و دبراین، ۲۰۰۵؛ هون، ۱۹۹۶؛ ون اکن، ون لیشات و شولت، ۱۹۹۸؛ همسو می‌باشد. خصیصه‌هایی همچون اضطراب، پرخاشگری و عصبانیت، تکانشگری، عواطف منفی، بی‌ثباتی عاطفی، آسیب‌پذیری در برابر فشار روانی، و سایر جنبه‌های شخصیتی مرتبط با عامل نورووتیسیم می‌توانند به صورت منفی رفتار انسان را تحت تأثیر قرار دهند و زمینه‌ی بروز رفتارهای مخاطره‌آمیز همچون گرایش به سمت مصرف

مواد، الکل، پرخاشگری، ضرب و جرح، تهدید، و روابط جنسی نامشروع را فراهم آورند (واتسون^۱ و کلارک^۲، ۱۹۹۲). از سوی دیگر، این عواطف شکننده، مانع سازگاری افراد می‌شوند، به طوری که مردان و زنان دارای سطح نوروتیسیزم بالا، مستعد داشتن عقاید غیرمنطقی بوده و کمتر قادر به کنترل تکانه‌های خود می‌باشند و بسیار ضعیف‌تر از دیگران با استرس کنار می‌آیند (گروسی فرشی، ۱۳۸۰). لذا با توجه به شرایط ویژه دانشجویان که براساس یافته‌های شریفی (۱۳۸۳) در حدود ۵۰٪ از آنان تحت فشار عوامل آموزشی، شغلی - اقتصادی، فردی، درسی - یادگیری و محیط خوابگاه، هستند، بدیهی به نظر می‌رسد که همراهی این عوامل فشارزا با سطح بالای نوروتیسیزم در دانشجویان دارای پرونده نسبت به دانشجویان عادی، می‌تواند عاملی مؤثر در گرایش آنان به سمت ارتکاب به جرائم و تخلفات گوناگون گردد.

همچنین مقایسه‌ی دانشجویان دارای پرونده‌ی انضباطی با دانشجویان عادی در عامل توافق‌پذیری، همسو با یافته‌های ون دام، جانسنز و دبراین، ۲۰۰۵؛ جان و همکاران، ۱۹۹۴؛ اکن، ون لیشات و شولت، ۱۹۹۸؛ و هون، ۱۹۹۶؛ حاکی از پایین بودن سطح توافق‌پذیری در دانشجویان دارای پرونده بود. یک فرد توافق‌پذیر، اساساً نوع دوست است و نسبت به دیگران همدردی کرده و مشتاق است که کمک کند و باور دارد که دیگران نیز متقابلاً کمک‌کننده هستند. در مقابل، فردی که از سطح توافق‌پذیری پایینی برخوردار است، ستیزه‌جو، خودمدار و شکاک نسبت به دیگران بوده، و رقابت جو است تا همکاری‌کننده (گروسی فرشی، ۱۳۸۰).

استفان^۳ و همکاران (۲۰۰۴) نشان دادند که در افرادی که از صفت توافق‌پذیری پایینی برخوردارند، رفتارهای تکانشی بیشتر، تحریک‌پذیری بالا، و ثبات هیجانی کمتری مشاهده می‌شود. همچنین نمره پایین در این مقیاس با حالات خودشیفتگی،

1- Watson
3- Stephan

2- Clark

ضداجتماعی و اختلال شخصیت پارانوئید همراه است (کوستا و مک کری، ۱۹۹۰). بنابراین این، گرایش دانشجویان دارای پرونده‌ی انضباطی به ارتکاب جرائم مختلف در مقایسه با دانشجویان عادی براساس سطح توافق‌پذیری پایین، به‌خوبی قابل تبیین است.

یافته‌ی دیگر پژوهش نشان داد که در مقایسه با دانشجویان عادی، دانشجویان دارای پرونده‌ی انضباطی نمرات پایین‌تری در عامل باوجدان بودن کسب کردند که این یافته، با نتایج بررسی‌های ون دام، جانسنز و دبراین، ۲۰۰۵؛ جان و همکاران، ۱۹۹۴؛ اکن، ون لیشات و شولت، ۱۹۹۸؛ و هون، ۱۹۹۶؛ مطابقت دارد. مقیاس باوجدان بودن با صفاتی چون کفایت، وظیفه‌شناسی، تلاش برای موفقیت، نظم و ترتیب، خویشن‌داری، و احتیاط در تصمیم‌گیری، مشخص می‌شود. خویشن‌داری یا کنترل تکانه به عنوان یکی از صفات اصلی باوجدان بودن، مورد توجه تعدادی از تئوری‌های شخصیت و به خصوص روان‌پویایی قرار گرفته است. براساس این تئوری‌ها، اغلب افراد در طول دوره رشد، یاد می‌گیرند که چگونه با خواسته‌ها و آرزوهای خود کنار بیایند. کنترل خود، همچنین می‌تواند به مفهوم قدرت طرح‌ریزی فعال، سازماندهی و انجام وظایف محوله به نحو مطلوب باشد که تفاوت‌های فردی در این موارد، اساس باوجدان بودن است. افراد با نمره باوجدان بودن بالا، بسیار دقیق، خوش قول و مطمئن هستند؛ همچنین نمره بالا در این مقیاس با موفقیت شغلی و تحصیلی همراه است. ولی کسانی که در این مقیاس، نمره‌ی پایینی کسب می‌کنند اغلب در به کارگیری اصول اخلاقی، زیاد دقیق نبوده و تلاش چندانی برای رسیدن به اهداف خود انجام نمی‌دهند. از سوی دیگر، شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد این افراد بسیار لذت‌گرا بوده و علاقه زیادی به امور جنسی دارند (مک کری، کاستا و بوش^۱، ۱۹۸۶). مطالعه‌ی لوکاس^۲، کرال^۳ و کارل^۴ (۲۰۰۰) در خصوص رابطه‌ی ویژگی‌های شخصیت با رفتارهای پرخطر مثل سوء مصرف مواد، بی‌پروایی و مصرف الکل، نشان‌دهنده‌ی ارتباط این رفتارها با نمره‌ی پایین

1- Bush
3- Krull

2- Loukas
4- Carle

در باوجدان بودن، و رابطه‌ی ارتقای سطح سلامت با نمره‌ی بالا در این مقیاس است. به عقیده‌ی زاگرم^۱ (۱۹۹۴) نیز، نمرات پایین در توافق‌پذیری و باوجدان بودن، منجر به شکل‌گیری هیجان‌خواهی تکانشی می‌گردد که این ترکیب شخصیتی به طور ویژه، فرد را در معرض ارتکاب رفتارهای پرخطر و جرائم مختلف قرار می‌دهد. بنابراین می‌توان هماهنگ با یافته‌های پیشین و یافته‌های پژوهش حاضر، نتیجه گرفت که احتمالاً دانشجویان دارای پرونده‌ی انضباطی در مقایسه با دانشجویان عادی، به علت برخورداری از سطح پایین باوجدان بودن و به تبع آن عدم‌کنترل تکانه، نسبت به ارتکاب جرائم مختلف و گرایش به رفتارهای پرخطرتر، آسیب‌پذیرتر بوده‌اند.

مقایسه دو گروه از دانشجویان در راهبردهای مقابله‌ای نیز نشان داد که دانشجویان دارای پرونده، نسبت به دانشجویان عادی در راهبرد مقابله‌ای هیجان‌مدار، نمرات بالاتر، و در راهبرد مقابله‌ای مسأله‌مدار نمرات پایین‌تری کسب کردند. این یافته، با نتایج مطالعه‌ی ایرانی، ۱۳۸۳؛ اسمعیلی، ۱۳۸۴؛ و ارجی، ۱۳۸۷، همسو می‌باشد. به عقیده‌ی فولکمن و لازاروس (۱۹۸۰) مقابله متمرکز بر هیجان، معطوف به مهار ناراحتی هیجانی بوده و به عوامل عاطفی که با آن موقعیت مرتبط است می‌پردازد، نه کنترل خود موقعیت. افرادی که از این راهبرد مقابله‌ای استفاده می‌کنند، به جای تمرکز بر مشکل و حل آن، بیشتر در پی آن هستند تا پیامدهای هیجان‌های منفی عامل استرس‌زا را مهار کنند، این افراد، تحت تأثیر این راهبرد، به جای مقابله، از کنار مشکلات رد می‌شوند (کلینکه، ۱۳۸۴). راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌مدار، در کوتاه‌مدت برای کاهش تنش مؤثر هستند، اما در بلندمدت، اثرات منفی دارند (برون فم^۱ و همکاران، ۲۰۰۲). بنابراین مقابله ناکارآمد با عوامل فشارزا، پیامدهای ضعیفی همچون افسردگی، اضطراب، استفاده از مواد مخدر و الکل، رفتارهای جنسی نامشروع، پرخاشگری و خصومت رابطه دارد (استین^۳ و نیماسی^۴، ۱۹۹۸). همچنین با توجه به الگوهای مختلف راهبردهای

1- Zuckerman
3- Stein

2- Bronfman
4- Naymathi

فصلنامه علمی - پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز }

سال پنجم شماره ۱۷، بهار ۱۳۸۹ }

مقابله‌ای مسأله‌مدار (جستجوی حمایت اجتماعی، مسوولیت‌پذیری، مشکل‌گشایی برنامه‌ریزی شده، و ارزیابی مجدد مثبت)، مشخص می‌گردد که گروه دانشجویانی که به دلیل ارتکاب جرائم مختلف، دارای پرونده انضباطی می‌باشند، در مقایسه با دانشجویان عادی، تلاش کمتری در زمینه‌ی پذیرش نقش خود برای کسب حمایت‌های عاطفی و اطلاعاتی از دیگران به هنگام بروز موقعیت‌های فشارزا داشته‌اند، و کمتر از دانشجویان عادی به تحلیل و ارزیابی موقعیت‌های مذکور پرداخته‌اند، و احتمالاً همین عامل زمینه‌ی گرایش این دانشجویان را به ارتکاب جرائم فراهم کرده است.

تاریخ دریافت نسخه‌ی اولیه‌ی مقاله: ۸۸/۶/۱۰

تاریخ دریافت نسخه‌ی نهایی مقاله: ۸۸/۱۲/۱۶

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۹/۳/۳

References

منابع

- ارجی، اکرم (۱۳۸۷). مقایسه‌ی ویژگی‌های شخصیتی، هیجان‌خواهی و راهبردهای مقابله‌ای در بیماران HIV مثبت معتاد و گروه بهنجار، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه تبریز.
- اسمعیلی کورانه، احمد (۱۳۸۴). مقایسه‌ی ویژگی‌های شخصیتی و سبک‌های مقابله‌ای مجرمین و افراد بهنجار، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی دانشگاه تبریز.
- ایرانی، سیدسجاد (۱۳۸۳). مقایسه‌ی صفات شخصیتی، اختلالات شخصیت و راهبردهای مقابله‌ای بیماران با اختلال وابستگی به مواد و گروه بهنجار، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی دانشگاه تبریز.
- بدری گرگری، رحیم (۱۳۷۴). سندروم روانشناختی فرسودگی شغلی و مکانیزم‌های مقابله‌ای، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- ستوده، هدایت...؛ میرزایی، بهشته؛ پازند، افسانه (۱۳۸۱). روانشناسی جنایی، تهران: آوای نور.
- شریفی، رضا (۱۳۸۳). پیش‌بینی میزان سلامت روانی دانشجویان علوم پزشکی مبتنی بر استرس‌ها و شیوه‌های مقابله با آنان، فصلنامه طب و تزکیه، شماره ۵۳، ۳۴ - ۲۸.
- گروسی فرشی، میرتقی (۱۳۸۰). رویکرد نوین در ارزیابی شخصیت، تبریز: نشر جامعه پژوه.
- کلینکه، کریس. ال (۱۳۸۴). مهارت‌های زندگی، (ترجمه: شهرام محمدخانی). تهران: انتشارات اسپندهنر.
- Blonigen, D.M. (2009). Explaining the Relationship between Age and Crime: Contributions from the Developmental Literature on Personality, *Journal of Clinical Psychology Review*, xxx, xxx-xxx.
- Bronfman, M.N, Leyva, R., Negroni, M.J., Ruda C.M. (2002). Mobile Populations and HIV/AIDS in Central America and Mexico, *Research for Action AIDS*, 16, 42-49.

- Costa, P.T., Mc Crae, R.R. (1990). Four Ways Five Factors Are Basic, *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 853-863.
- Costa, P., McCrae, R.R. (1992). Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) Professional Manual, Odessa, FL, *Psychological Assessment Resources*.
- Donnellan, M.B., Ge, X., Wenk, E. (2002). Personality Characteristics of Juvenile Offenders: Differences in the CPI by Age at First Arrest and Frequency of Offending, *Journal of Personality and Individual Differences*, 33, 727-740.
- Folkman S., Lazarus, R.S. (1980). An Analysis of Coping in a Middle-aged Community Sample, *Journal of Health and Social Behaviour*, 21, 219-239.
- Heaven, P.C.L. (1996). Personality and Self-reported Delinquency: Analysis of the Big Five Personality Dimensions, *Journal of Personality and Individual Differences*, 20, 47-54.
- John, O.P., Caspi, A., Robins, R.W., Moffitt, T.E., & Stouthamer-Loeber, M. (1994). The little Five: Exploring the Nomological Network of the Five-Factor model of Personality in Adolescent Boys, *Journal of Child Development*, 65, 160-178.
- Lazarus, R.S., Folkman, S. (1985). *Coping and Adaptation*, Gilford Press.
- Lazarus, R.S., Folkman, S. (1984). *The Concept of Coping in Stress, Appraisal, and Coping*, New York: Springer.
- Loukas, A., Krull, J.L., Carle, A.C. (2000). The Relation of Personality to Alcohol Abuse/dependence in a High-risk Sample, *Journal of Personality*, 68, 1153-1175.
- Mc Crae, R.R., Costa, P.T., Bush, C.M. (1986). Evaluating Comprehensiveness in Personality Systems, *Journa of Personality*, 54, 436- 348.
- Pekrun, R., Goetz, Y., Titz, W. (2002). Academic Emotions in Self-regulated Learning and Achievement: A Program of Qualitative and Quantitative Research, *Journal of Educational Psychologist*, 37, 91-105.

- Penley, J.A., Tomaka, J. (2002). Associations among the Big Five, Emotional Responses, and Coping with Acute Stress, *Journal of Personality and Individual Differences*, 32, 1215- 1228.
- Stein, J.A., Naymathi, A. (1998). Gender Difference in Relationship among Stress, Coping, and Health Risk Behaviors in Impoverished, Minority Populations, *Journal of Personality and Individual Differences*, 26, 141-157.
- Stephan. Z. Levine, T., Chirs, J., Jackson, M. (2004). Eysenck Theory of Crime Revisited: Factors or Primary Dcales? *British Psychological Society*, 9, 135- 152.
- Van Aken, M.A.G., Van Lieshout, C.F.M., Scholte, R.H.J. (1998). *The Social Relationships and Adjustment of the Various Personality Types and Subtypes*, In Paper Presented at the VIIth Biennial Meeting of the Society of Research on Adolescence, San Diego, CA.
- Van Dam, C., Janssens, J.M.A.M., De Bruyn, E.E.J. (2005). PEN, Big Five, Juvenile Delinquency and Criminal Recidivism, *Journal of Personality and Individual Differences*, 39, 7-19.
- Watson, J., Clark, L.A. (1992). On Traits and Temperament: General and Specific Factors of Emotional Experience and Their Relation to the Five-factor Model, *Journal of Personality*, 60, 44-476.
- Zuckerman, M. (1994). *Biological Expressions and Biosocial Bases of Sensation Seeking*, NewYork: Cambridge University Press.